

אוצרות הדף

ידיעות והבנות ללומדי הדף היומי

אברהם מרדכי ווינשטוק

ועליו נבנה כרך גדול של רומי (שבת נו, ב) אימתי נוסדה העיר רומא?

שני. על כן ודאי מאמר זה נאמר על דרך החידה שבו רומז ענין עמוק.

כן ביאר גם כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל שנדרש לענין 'אגרות קודש' ז', קמח ועוד) כשהוא מביא מדברי הירושלמי (שקלים ו, ב) שאף קלאבאריא עצמה כבר היתה קיימת עוד בדור אנוש, אז הוצפה במים כאשר נשטף שליש העולם. והוא מוסיף ומביא עוד שתרנוס יונתן מתרגם בכמה מקומות בתנ"ך בהם מוזכר מקום בשם 'כתים' (במדבר כד, כד) - 'וציים מיד כתים' כשמות מקום באיטליה, והרי שכאמור איטליה ואפילו אזור קלבריה קדומים מאד, ושוב זו ראייה כי דברי הגמרא שלפנינו שרומי נוסדה רק בזמן שלמה המלך - אינם לפי הפשט.

ובספר 'על אבותינו ועל ייחוסם' מאת הרב חיים עוזר מרינובסקי, מבאר כי אכן היתה איטליה של יוון קיימת מאז בריאת העולם, אלא שבנייתה כמדינה בפני עצמה - היא שהתחדשה לאחר שלמה המלך נשא את בת פרעה. (ובמאמר המוסגר ציינו כי על-פי הכרונולוגיה ההיסטורית המקובלת, נוסדה רומא כמאתיים שנים לאחר נישואי שלמה המלך לבת פרעה, מה שמתאים גם כן לתיאור המובא בגמרא שלפנינו על גבריא'ל שנעץ קנה בים ושסביבו נבנתה אט-אט העיר רומי. והרי זה מתאים עם דבריו של הרב מרינובסקי, כי מדינת איטליה היתה קיימת מאז בריאת העולם, וכך גם פרדסי האתרוגים שבה שהיו כבר בזמן 'ציאת ישראל ממצרים, אך בנייתה של רומי והפיכתה לכרך שמלך אחר-כך על העולם כולו, הוא שהחל דווקא בזמן שלמה המלך).

צריך אחד, וזהו איטליה של יוון.
מעתה מבורר מדברי חז"ל שאיטליה נבנתה רק כחמש מאות שנים לאחר שיצאו ממצרים, ואם כן לכאורה קשה היאך יכולים היו בני ישראל בזמן היותם במדבר, לברך על אתרוגים שגדלו בקלבריה שבאיטליה?

קושיה זו מתעוררת מתוך דברי הגמרא, גם על המסופר ב'סדר הדורות' בקורות העולם לשנת ב' אלפים ש"ד, בשם 'ספר הישר' על צפן בן אליפז שהסית את מלך מצרים להלחם עם בני יעקב היושבים בארצו (ע"ב שנים לאחר שירדו מצרימה ולפני שהתחילה גזירת השעבוד) ולבסוף לאחר ששכל במלחמה מולו, ברח לאיטליה ומלך שם במשך חמישים שנה. והוא מביא עוד בשם דרשות רבי שלמה מלכו שצפן בן אליפז היה המלך הראשון ברומי והוא הראשון שבנה שם היכל.

זמן זה המובא ב'סדר הדורות' כזמן ייסודה של רומי, קודם אף הוא במאות שנים לזמן המובא בגמרא שלפנינו והוא מתאים יותר לקבלה המובאת על-ידי אדמו"ר חב"ד, שבזמן 'ציאת מצרים' היתה איטליה כבר מיושבת. ושוב אנו מתקשים בסתירה שבין הדברים - אימתי אכן נבנתה רומא?

ולפיכך יש מהאחרונים המבארים - כי דברי הגמרא שלפנינו אינם על-פי דרך הפשט, וכלשונו של בעל ה'בן איש חי' ב'בן יהודה': 'הנה, בוודאי הגמור אין מאמר זה כפשוטו, דא"כ ייתכן לומר שכל הארץ הגדולה והרחבה אשר כרך רומי בנוי בה היתה ים קודם שנשא שלמה המלך עליו השלום את בת פרעה, ובמשך שנים שלא הגיעו לשלב מאות שנים נתחדשה קרקע זו בתוך הים ונבנה עליו כרך גדול של רומי שהיה בנוי בזמן בית

אחד מזני האתרוגים הנפוצים אשר רבים נוהגים להשתמש בהם לברכה כות הסוכות, הוא זן 'יאנאווע', שמוצאו מחבל קלבריה שבדרום איטליה. אתרוגי קלבריה זכו להסכמתם של רבים מגדולי הדורות שלפנינו, ובענין זה מפורסמים דברי 'החתם סופר' (המובאים בשו"ת 'התעוררות תשובה' סימן תלד בשם תלמידו הגאון רבי חיים צבי מנהיימר) 'שאותן אתרוגים הנקראים יאנאווע הנה האתרוגים אשר במסורת הווה שהמה האתרוגים האמיתיים ובהן יצאו רבותינו בעלי התוספות שהיה להם בקבלה איש מפי איש'.

במיוחד מהדירים ליטול אתרוגים אלו בחסידות חב"ד, כאשר מנהג זה הינו בקבלה עוד מהגה"ק בעל התניא, וכמה מסורות יש בדבר הזה. כך מקובל 'ספר המאמרים' לאדמו"ר הרי"צ, 'התשי"א' 'בשם אדמו"ר הוקן בעל התניא שכאשר אמר הקב"ה 'ולקחתם לכם פרי עץ הדור' הושיבו שלוחים על ענן והם הביאו אתרוג מקאלאבריא' ובמקורות אחרים (רשימות הרב"ש) מכתב-יד הרה"ח רבי ברוך שניאור - נכד ה'צמח צדק' מובא שבעל התניא שמע כך בשם הבעש"ט הק' שאמר 'שבשעה שציווה הקב"ה על משה רבנו 'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדור וגו' היה זה דווקא על יאנאווע קאלאבריער שהביאו משם למדבר וזהו עיקר מצוותו'.

ברם, דברי הגמרא בסוגיא שלפנינו מעוררים קושיה על קבלה מיוחדת זו. שכן לפנינו אמרו בגמרא שבשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריא'ל ונעץ קנה בים ועלה בו שריטון, ועליו נבנה כרך גדול של רומי. ועוד הביאו בשם הברייתא שאותו היום שהכניס ירבעם שני עגלי זהב אחד בבית א-ל ואחד בידן נבנה

אוצר החכמה

פנינים

במה אשה יוצאה (מ, א)

על טעמים גלויים ונסתרים בתקנות חז"ל

בשכונת בורו פארק שברובע ברוקלין - ניו יורק, מתחלל מזה שנים פולמוס סוער סביב העירוב במקום. חלק מפוסקי הדור מצדדים שניתן להתקין במקום עירוב, אחרים אוסרים זאת, וקונטרסים על קונטרסים נכתבו כשהם מלאים דיונים מון אל זן ומקיפים את כל התורה כולה, סביב השאלה האקטואלית הסוערת.

גופו של הנידון מצוי גם בין בתריו של פרק במה אשה, כאשר היא גופה השאלה - במה האשה מותרת לצאת אם אין עירוב - או אם בלתי ניתן להסתמך עליו. ובענין זה מעניין לציין את אחת הטענות המקוריות שנידונו בפולמוס סוער זה.

אחת הטענות שהעלו מתנגדי העירוב, היתה טענה של צניעות, כשהם מסבירים כי אם יותקן עירוב הוא יביא לכך שרבים יסתובבו ברחובות העיר והדבר עלול להביא למכשולים שונים. אלא שהמצדדים בהיתר העירוב טענו שאין לקבל זאת, באשר רואים שחז"ל עצמם לא חששו לזאת ועמלו בהתקנת עירוב, אף שידעו שעל-ידי כך יצאו רבים לרחובות, ועם זאת סברו שהסיבה שעלולים להתעורר מכשולים שונים, אינה כדי למנוע התקנת עירוב.

מאידך, טענו מתנגדי העירוב כי אכן חז"ל חששו גם לזה, כשהם מביאים את דברי המדרש תנחומא בפרשתנו - פרשת וישלח המביא את דברי המשנה 'במה אין האשה יוצאה... ומוסיף על כך 'רבנן אמרי - אף בחול אסור לצאת בהן לרשות הרבים'.

ואף שחז"ל לא נתנו טעם זה במפורש לגבי התכשיטים שבהם מותר או אסור לאשה לצאת עמם לרחוב, עם זאת ידועים דברי הגר"א כי לכל תקנה של חז"ל ישנם טעמים גלויים ונסתרים, ועל כן אף אם התבטלו הטעמים הגלויים שנתנו חז"ל - מכל מקום הגזירה או התקנה עצמה לא התבטלה, מאחר שאינו יודעים את הטעמים הנסתרים שלה. ואף אסור טענו מתנגדי העירוב - יש לומר שחז"ל אסרו על יציאת האשה לרחוב בתכשיטים שונים לא רק משום איסורי הוצאה השונים שהם טעם גלוי, אלא אף משום טעם הצניעות שהוא הטעם הכמוס בענין זה, ומכל מקום רואים שאף הוא טעם שיש להתחשב בו בכל הנוגע להתקנת עירוב וטלטול בשבת.

(על-פי 'ברכת אליהו' להגאון רבי אליהו פישער שליט"א ראש כולל גור בברוקלין).

כא

ע"ש"ק פרשת וישלח | ט"ז בכסלו תשע"ג | המבשר תורני